

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eima nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 11(92)

1993 m. birželis

Gegužės 22 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universiteto salėje, įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos IV suvažiavimas. Dalyvavo apie 700 delegatų iš visų respublikos rajonų skyrių. Tarp jų ir Sajungos remti Lietuvos Seimo nariai. Po Sajungos vadovų ir skyrių pirmininkų pasisakyti balsu dauguma Sajungos darbas įvertintas gerai. Taip pat balsavimui įvertintas gerai B. Gajausko ir A. Lukšos vadovavimas šiai organizacijai.

Buvo ir kartėlio nuotaikų:

"Lietuvos Seimo ir Prezidento rinkimuose visos mūsų pastangos pasirodė bevaizdės - laimėjo ir valdo Lietuvą neįvarios politikos šalininkai. Prokomunistai kategoriskai slopiniai opozicija, pažeidinėja Lietuvos Konstituciją, nesilaiko rinkėjų priesakų. Lietuvai gresia skurdas ir nepriklausomybės netektis." Kai kurie nusivylusieji buvo pasirengę net sudaryti planą prokomunistiniams Lietuvos Seimui kuo skubiau išvaikyti. Tačiau forumo tribūnoje rimtis nesutrikdyta. Vyravo šaltas pro-

tas, didelis politinis patyrimas, bendravimo etika. O svarbiausia - supratimas, kad nėra to blogo, kas neišeitų į gerą: "Turime laikytis tos pačios tvirtos savo politinės pozicijos, t.y. - būti aktyvia opozicija prokomunistinėms Lietuvos valdančioms jėgomis, neišklystant už įstatymo ribų ir padoromo normų. Turime kovoti taikiai ir taikliai."

Per pertrauką iškilminga eiseną pasuko į Karo muziejaus sode li. Prie Laisvės paminklo ir Nežinomojo kareivio kapo suvažiavimo dalyviai padėjo gėlių.

Suvažiavimas apevarstė ir priėmė keletą svarbių dokumentų: parengė ir priėmė Sajungos veik-

dalių patobulinti šios organizacijos įstatai. Isteigtas garbės teismas. Jo pirmininku išrinktas buvęs rezistentas, politinis kalinių, vėliau AT deputatas, Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo Akto signataras Liudvikas Simutis. Prireikus šiam teismui galima apskusti Sajungos narę arba jos vadovo.

Sajungos prezidentu buvo pa siūlyti trys kandidatai. Balsu dauguma išrinktas Balsys Gajauskas. Prezidento suformuotą naują 30 asmenų tarybą suvažiavimas patvirtino balsavimu. Pirmajame sa

vo posėdyje taryba išsirinks pirmininką.

Sajunga dėkoja Kauno tremti-

nių chorui, Kauno Žemynos draugovės skautėms ir Jūros skautams, nuoširdžiai talkinusiemis priimant delegatus. Daug šiltų žodžių susilaikė ir suvažiavimo pirmininkai V. Stašaitis ir A. Vizbaras. Jiems pirmininkaujant, delegatai dirbo labai intensyviai ir po uždarymo išsisikirstė, nepradė pakilius nuotaikos. O problemų ir darbų dar prieš akis tikrai laukia labai daug.

Naujajai tarybai ir visų rajonų skyrių aktyvui belieka palinkėti kuo daugiau jėgų ir sėkmės.

Vanda PODERYTĖ

Algirdo KAIRIO nuot.

los pagrindines nuostatas, nutarimus Lietuvos politikos ir ateities klausimais, išsiuvi pareiškimus Lietuvos Prezidentui, Seimui ir Vyriausybei. Be to, papildyti ir iš

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos IV suvažiavimo metu Šilutėje į savo suvažiavimą susibūrė 1948-ųjų metų tremtiniai ir politiniai kalinių. Išankstine pastabą, kad negera, jog abu suvažiavimai vyksta tą pačią dieną, Šilutėskiai organizatoriai atsakė: "Vagonai mūsų nelaukė, išvečė būtent gegužės 22-ąjį." Kad ir kokios būtų šiu atskirų suvažiavimų sutapimo priežastys, jos nepakenkė nei vieniems, nei kitiem. Atvirkštai, parodė, kad net nesusitarę, skirtinguose Lietuvos kraštose bendro likimo žmonės mąsto ir dirba vienodai. 1948-ųjų metų politiniai kalinių ir tremtiniai priėmė rezoliucijas, kaip du vandens lašai panašias į Sajungos IV suvažiavimo nutarimus, pareiškimus ir pagrindines nuostatas.

Sveikiname tokią minties vienybę.

Redakcijos inf.

**Nuoširdžiai sveikiname
Lietuvos politinių kalinių
ir tremtinių sajungos
pirmininką Antaną Lukšą,
sulaukus grazaus 70-ies
metų jubiliejaus.**

"Tremtinio" redakcija

1993 m. birželis

TREMTINYS

2

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos IV suvažiavimo, įvykusio 1993 m. gegužės 22 d.

Kaune,

Pagrindinės nuostatos

Laikotarpiu po III Sajungos suvažiavimo (1991 05 04) Lietuvoje įvyko ženklūs pokyčiai, salygoti buvusios SSRS imperijos subyrėjimo: Lietuva tapo pilnateise Jungtinė Tautų ir Europos Tarybos nare, pradėtas okupacines kariuomenės išvedimas. Tačiau mūsų salyje katastrofiskai blogėja ekonominė padėtis, LDDP ir jos parankinių pastangomis naikinami demokratijos daigai, siekiama grąžti į vienpartinės sistemos ir kolūkų laikus.

Spauda, radijas ir televizija tampa valdančiosios LDDP partijos rūporu, iš darbo kalinių kitaminių...

Suvažiavimas pareiškia, kad

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių Sajunga ir toliau nuosekliai dirba Neprikalaujamos Lietuvos labui, teisinėmis priemonėmis priešinės vienpartinės sistemos gražinimui ir bandymui restauruoti postkomunistinę diktatūrą. Kartu su kitomis dešiniosios pakraipos partijomis ir judėjimais sieks politinės valdžios.

Priešinės reformu laikotarpiu vykdomam turto grobimui, sieks denacionalizacijos - kad nekilnojamasis turtas ir žemė būtų gražintas buvusiems savininkams be išankstinių salygų.

Sieks, kad buvusios SSRS vykdytas genocidas būtų pripažintas nusikaltimu žmonijai, kad genocido ideologams ir vykdytojams būtų surengtas tarptautinis teismas.

Sieks, kad būtų visiškai atstatytos nukentėjusių komunistinės okupacijos metais asmenų teisės, kad būtų kompensuoti jems padariai moralinė ir materialinė žala iš Rusijos, buvusios SSRS teisių perteinėjimas, biudžeto.

Sieks, kad pagaliau būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn sovietinio genocido vykdytojai bei kolaborantai, talkinė Lietuvos okupantams 1940-1990 metais.

Sieks istorinės tiesos atstatymo, archyvų susiražinimo iš užsienio valstybių, jų išsaugojimo ateities kartoms, bylų prieinamumo istoriniams tyrimams, KGB agentų sarašų paskelbimo.

važiavimas pasisako už politinių ir ekonominų santykų stiprinimą su Vakaru šalimis, Baltijos šalių sąjunga, kuo greitesni perėjimai į nėštumą ekonominė ir kuo skubesnes alternatyvių energetinių ir žaliavinių paieškas, ekonominio ir politinio savarankiškumo didinimą.

es priestaraujame dėl bendrų su Rusija ir kitomis NVS šalių arinių įmonių, gamyklų, vykdančių karinio pramoninio komplekso užsakymus, steigimo.

Sieksime, kad Lietuvoje nebūtų jokių šventimų valstybių karinių bazų arba ginklų sandėlių!

Mes už Karaliaučiaus srities demilitarizavimą ir ten gyvenančių lietuvių pilietinių teisių išplėtimą.

Sieksime 1920-1939 m. Vilniaus ir Vilniaus krašto okupacijos padarinį likvidavimo, "Armijos krajovos" nusikalstamą veiksmų Lietuvos 1941-1944 m. teisinių ivertinimo.

Suprasdami, kad Lietuvoje gyvena apie 900 000 pensininkų ir invalidų, sieksime kuo platesnės socialinės paramos programos įgyvendinimo.

Suvažiavimas pasisako už sveikatos apsaugos draudimo reformą, šalpos ir paramos įstatymo priėmimą, kuo platesnį kapitalo pritraukimą šventimui ir kultūrai finansuoti, už didesnį valstybės dėmesį istorijos ir kultūros paveldo išsaugojimui ateities kartoms.

Lietuvos Respublikos Presidentui

A.M.Brazauskui

Lietuvos Respublikos Seimui

Lietuvos politinių kalinių

ir tremtinių sajungos

IV suvažiavimo

P A R E I S K I M A S

Dėl JAV piliečio K.Bobeliu

Mes, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos suvažiavimo delegatai, reikalaujame griežtai laikytis referendumu priimtos Lietuvos Respublikos konstitucijos ir Seimo rinkimų įstatymo.

Užsienio valstybės pilietis negali būti Seimo nariu! Reikalaujame sustabdyti Kazio Bobelio, kaip Seimo nario, įgaliojimus.

Lietuvos Respublikos Seimui

P A R E I S K I M A S

Dėl KGB archyvų tvarkymo ir naudojimo principų

Mes, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos IV suvažiavimo delegatai,

reikalaujame, kad Lietuvos gyventojų genocidą tirtų Valstybinis Lietuvos gyventojų genocido tyrimo centras;

pritariame KGB archyvų videntisumo išsaugojimui, dokumentų aprašymo, inventoriavimo, gyventojų genocido tyrimo, dokumentų priėmimo-perdavimą ir naudojimo tvarkai;

pasisakome prieš skubotą nesutvarkytą, neištirtą archyvų dokumentų priėmimą-perdavimą ir genocido tyrimo žlugdymą, archyvų laikiną uždarymą;

reikalaujame, kad Valstybino Lietuvos gyventojų genocido tyrimo nuostatai, Centro tarybos narių ir Centro vadovo kandidatūros būtų derinamos su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bei Lietuvos politinių kalinių sajungos.

Prasome Lietuvos Respublikos Seimo, priimant įstatymo ir nutarimo pakeitimus KGB archyvų klausimui, nepažeisti susitarimo, paremti Seimo nario N.Medvedevo parengtais postulatais.

Lietuvos Respublikos Lito

komitetui

Lietuvos Respublikos Seimui

Lietuvos politinių kalinių

ir tremtinių sajungos

IV suvažiavimo dalyvių

P A R E I S K I M A S

Dėl bendrujų talonų

keitimo į nacionalinę va-

liutą - litą salygų

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos IV suvažiavimo delegatai reikalauja:

1. Skubos tvarka priimti pajamų deklaravimo įstatymą.

2. Įvedant litą, taupomuji bankų indėlius, padėtus iki 1991 m. vasario 26 d., indeksuoti atsižvelgiant į jų nuvertėjimą.

3. Keičiant laikinuosius talonus į litus, sumą, didesnę kaip 50.000 talonų, keisti kitokiui santykliui, o kompensacijas, išmokėtas politiniams kaliniams ir tremtiniams už išbūtą laiką lajeriuose ar prarastą turta, keisti santykliu 1:1.

Lietuvos Respublikos Presidentui

A.M.Brazauskui

Lietuvos politinių kalinių

ir tremtinių sajungos

IV suvažiavimo

P A R E I S K I M A S

1993 m. gegužės 5 d. Respublikos Prezidento dekreto Nr. 49 gerb. Stasys Lozoraitis atšaukiamas iš Lietuvos Respublikos nepaprastojo ir įgaliotojo ambasoriaus JAV pareigų.

Mūsų nuomone, šis Jūsų sprendimas turi politinio keršto elementų ir yra žalingas Lietuvai.

Reikalaujame atšaukti šį dekretą ir grąžinti p. Stasį Lozoraitį į ambasoriaus JAV pareigas. Tai padėtų sumažinti įtamprą visuomenėje, padidintų Jūsų, kaip Respublikos Prezidento, nuteisėtą mandatą atėmimą ir siekius kvestionuoti rinkimų rezultatus, norint susidoroti su Seimo nariu A.Baleženčiu.

Lietuvos Respublikos Lito

komitetui

Lietuvos Respublikos Seimui

Lietuvos politinių kalinių

ir tremtinių sajungos

IV suvažiavimo delegatų

K R E I P I M A S

i Lietuvos Respublikos

Seimą ir Vyriausybę

IV Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos suvažiavimo delegatai reikalauja, kad Lietuvos Respublikos Seimas nedelsia n t priimtu šiuos įstatymus:

1. Desovietizacijos;

2. Moralinės ir materialinės žalos atlyginimo buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniams (atitinkant tarptautines normas);

3. KGB archyvų apsaugos.

Reikalaujame, kad buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniams pensijų dydis būtų nustatytas ne mažesnis už vidutinį respublikos gyventojo atlyginimą. Tremtiniams, kurie trėmimo metu buvo nepilnamečiai, pensijas mokėti nuo 50 metų moterims ir nuo 55 metų vyrams.

Reikalaujame, kad Valstybinė komisija deryboms su Rusija žalos atlyginimo Lietuvai nuo 1940-1990 m. laikotarpiu klausimą laikytų prioritetiniu, akcentuojant moralinės ir materialinės žalos atlyginimą buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniams, taip pat nužudyti ir žuvusių lageriuose bei tremtyje asmenų šeimoms (išskaitant ir žuvusius pašriekinimo dalyvius).

Lietuvos Respublikos Presidentui

A.M.Brazauskui

Lietuvos Respublikos Seimui

P A R E I S K I M A S

Mes, buvę politiniai kaliniai, tremtini, pasipriešinimo dalyviai, matydami, kaip nuolat pažeinėjama referendumu priimta Konstitucija ir Seimo rinkimų įstatymas, protestuojame prieš neteisėtą mandatą atėmimą ir siekius kuestionuoti rinkimų rezultatus, norint susidoroti su Seimo nariu A.Baleženčiu.

Mes iš Kaišiadorių

Prie klevo vartų

Prie klevo vartų ievos žydėjo,
Rūtos žaliai po langais,
Sesučių dainos linksmai

skambėjo

Tyliai gegužės vakarais.

Bijūnas rausvas žiedus

svarino,

Berželiai tiesė žalias šakas,
Pastogėj kregždės kažko

nerimo,

Kas mūsų laukia šiandieną?

Kas?..

Tą ankstų rytą čekistai

siautė,

Pravirkо kaimas, žali laukai:

Visus surinko, visus

sugaudė -

Rauda motulės, maži vaikai.

Skaudi nelaimė - Sibiro

toliai,

Namai išgrobtai liko tušti...

Ar dar begrišim kada

namolei

I tokį toli mes išvežti?..

Nuo didžiausių trėmimų dienos praėjo 45-eri metai. 1948-ųjų gegužės 22-ąją iš Kaišiadorių išvežta beveik 800 gyventojų. Iš Palomenės apylinkės - 147, iš Žaslių - 134, iš Kruonio - 105, iš Rumšiškių - 96... Iš to ešelonu tremtyje mirė 122 kaišiadoriečiai. Tarp jų ir buvusi Seinų Kietaviškių ilgaamžė Marija Bluijienė. Ją tądien ištrėmė sulaukusia 112 metų amžiaus, aklai! Mirė ji Krasnojarsko krašte, Krivliako gyvenvietėje 1952 m.

O gyviej? Ilgi ir skaudūs jų grįžimo į gimtuosius namus keliai. Kaišiadorių valdžia grįžtančiuosius vijo, ujo kaip įmanymada. Apsigyvenome kas kur galėjome. Dabar Kaišiadorių rajone gyvena apie 600 tremtinių, politinių kalinių ir jų vaikų, gimusių tremtyje. Sajungos rajono skyriuje yra beveik 400 narių. 135 tremtinių ir 62 politinių kalinių yra kilę iš kitų rajonų.

Gegužės 22-ąją Kaišiadorių įvyko 1945-ųjų tremties metinių minėjimas. Miesto katedroje iš Mišias auksinio Kaišiadorių

Vincas LOZORAITIS

Juodojo 45-mečio paminėjimas

Du renginiai įvyko Jonavoje gegužės 23 d. Prie geležinkelio stoties susirinko didelis būrys žilagalių tremtinių, politinių kalinių, rezistentų, savanorių, kitų miesto gyventojų ir mažesnis pulkelis jaunimo. Tremtinių choras pradėjo didžiausio Lietuvos trėmimo 45-ųjų metinių minėjimą. Jam ipusėjus, į stotį įvažiavo ilgas karinis ešelonas. Ant vagonų platformų stovėjo per šešiasdešimt Rusijos kariuomenės šarvuocių. Politinių kalinių Tadas Vaitelis neišsilankė. Prišoko prie mikrofono ir riktelėjo: "Tada mus į Rytus vežė, o dabar patys nešdinasi! Tai simbolika!" Salia vieno šarvuocio stovintis rusų kareivis pamario. Minioje pasigirdo vienas ki-</

1993 m. birželis

TREMTINYS

3

**"Melo santvarka pasitraukė,
bet dar ne visai..."**

Iš V.Landsbergio sveikinimo žodžio
IV LPKTS suvažiavimui

**Kodėl kyla grėsmė
KGB archyvams?**

Seimo narys, Sajūdžio frakcijos pirmmininkas, Politinių kalinių sajungos lyderis Antanas Stasiukis sutiko atsakyti į keletą "Tremtinio" korespondentu Edmundo Siemaniaciu klausimui.

- KGB archyvai yra ypač svarbūs, tariant genocidą Lietuvos. Visuomenę jaudina skubėjimas perduoti KGB archyvus Centriniam valstybiniam archyvui. Ar reikia taip skubėti? Kodėl taip daroma.

Pirmausia, KGB archyvai iš tikrujų turiapti Lietuvos archyvų dalimi. Dėl to nesiginčiama. Tai buvo numatyta ypač svarbių archyvų įstatyme, priimtame dar AT, ir kuris dabar puolamas LDDP ir jos adeptų. Gincas kyla dėl to, kas turi tvarkyti KGB archyvus, kas jais naudosis ir apskritai ar jie tvarkomi, ar jais naujodamas. Sutariama, kad galios bendros archyvų tvarkymo taisykės, metodika ir t.t. Taip pat sutariama, kad reikia nutarti dėl specialaus KGB archyvų tvarkymo ir naudojimosi reglamento.

Galima KGB bylas suvežti į labai geras valstybinio archyvo saugyklas, kuriu, beje, trūksta, sukurauti vienas į vieną patalpą, kita į kitą, ir viskas. Be abejos, gali rasti suinteresuotų asmenų bylas "revisuoti". Poto retkarčiais atėtis pasirausd koks keistuolis istorikas, rašantis disertaciją ar knygą, gal dar prokuroras ar tardytojas, narpliojantis painaus nusikaltimo istorines šaknies. Bus ramuneikas nekeles politiskai nepageldantin klausimų apie genocida, masines represijas ir žudynes, totalinį šnipu tinklą, kultūros vertybų naikinimą ir pan. Po kelių šimtų metų naudojantis šiai archyvais, bus galima rašyti istorinius nuotykių romanus. Mano galva, kartu su KGB archyvų klausimu reikia spręsti ir kitą - Lietuvos gyventojų genocido tyrimo centro likimą. Matome akivizdžias pastangas į centra paaiškinti arba bent jau padaryti neveiksmingą. Pirmausia siekima ši tyrimo centra atriboti nuo KGB archyvų. Pavykus tai padaryti, jo veikla būtų apskritai nei manoma arba labai apsunkinta. Tokia dabartinių derybų nesutarimų dėl KGB archyvų likimo su DDP atstovais ir Lietuvos archyvų generaliniu direktoriūnu p. G. Ilgūnu esmė. Visa tai aptarinėjama gana sunkiai, iš leto, atkakliai laikantis poziciją, tačiau pažangos esama. Daug kas susitarata politinių kalinių atstovų susitikime su Respublikos Prezidentu. Svarbu liuos susitarimus įgyvendinti. Ne tik politiniams kaliniams ir tremtiniams, bet ir visos mūsų tautos istorijai yra nepaprastai svarbu, kad nuolat būtų diramos okupacijos laikų represijos, genocido vykdymas. To laukia ne tik represijos patyre žmonės, bet ir teisinkai, istorikai, politologai, sociologai, filosofai iš Lietuvos ir iš viso pasaulio. Nes liūdnas XX amžiaus fenomenas - bolševizmas dar nešištatas.

- Kokiomis salygomis KGB archyvai galėtų būti

perduodami Centriniam archyvui?

Tos salygos labai paprastos - dokumentai turi būti aprasyti, suinventorinti, nurodant jų fizine būklę bei turinį. Tai turėtu būti daroma pagal archyvų tvarkymo ir saugojimo standartus. Galėtų talkinti Centrinio valstybinio archyvo specialistai. Tada supaprastėtū ir pats archyvų perdavimas. Perduoti archyvus reikėtų tada, kai genocido tyrimo centras pabaigs tirti KGB dokumentus. Valstybinis archyvas negali išbarstyti KGB byly ir dokumentu, o turi saugotijos kaip nedaloma visumą. Tiriant ir inventoriinant KGB archyvą turi būti sudaroma galimybė politiniams kaliniams ir tremtiniams ar ju arčimiesiems susipažinti su savilstu bylomis. Be abejos, ir teismo, ir prokuratūros darbuotojai turėtu naudotis šiai archyvai tarnybiniais tikslais.

- Ar šiuo klausimu Lietuvos politinių kalinių sajunga nekelia kokių specifinių reikalavimų?

Mūsų sajungos pasiūlymai atsispindį jau pasakytose pastabose. Pagrindinis reikalavimas tokis: KGB archyvus turi tirti Lietuvos gyventojų genocido tyrimo centras ir, tik pabaigus iš darba, suinventorius dokumentus, galima archyvą perduoti į valstybinį. Be to, reikalaujame ir nedarome čia nuolaidų, kad genocido tyrimo centro vadovu, tarybos narių kandidatūros bei to centro veiklos nuostatai būtų derinami su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų bei Lietuvos politinių kalinių sajungomis.

- Kokia Santaros pozicija dėl KGB archyvų perdavimo į valstybinį?

Seimo Tėvynės Santaros nariai remia politinių kalinių ir tremtinų poziciją KGB archyvų klausimu. Šiam reikalui daug dėmesio skiria Santaros lyderis prof. V.Landsbergis. Pagrindinis kūrvis rengiant dokumentus ir derybose tenka Seimo nariams p.B.Gajauskui, S.Pečeliūnui ir J.Listavičiui. Daug pastangų deda, gindami KGB archyvus, Seimo nariai p. A.Endriukaitis ir p. Z.Sličytė. Malonu, kad sulaikome pritarimo ne tik į Santaros narių. Ielkant objektyvaus ir civilizuoto problemos sprendimo būdų, daug ir labai konstruktiviai dirba Seimo narys p. N.Medvedevas. Laukiame, kad ne tik politinių kalinių ir tremtinų palaukitų mūsų pastangas, bet ir plati visuomenė.

Jaudina KGB rūmu likimas. Šiuose rūmuose, net nuo carinio režimo laikų, buvo visų okupacijų represijų organizavimo centras. Yra duomenų, kad čia net iki 1960 metų buvo žaudomi mirties bausme nutelsti kovotojai už Lietuvos laisve. Atiduodami iš pastato Teisingumo ministerijai, teismams ar bankams, sunaikinsime unikalų istorinės praeities paminklą ir kovu už laisvę skaudžią reliktiją. Visuomenė dėl to neturėtų likti abejinga.

Balandžio 30 d. Kaune, "Saulės" rūmuose paminėtas vienos seniausių ir žymiausių Kauno mokyklų 70-metis. Čia susirinko ne viena tautos šviesuolių karta. Deja, nesulaukėme čia augustių ir brendusių, bet po visą pasaulį likimo išblaškytų bičiulių. Todėl taip dėmesingai buvo sutikti saulietės Alės Blažytės-Scglas iš Floridos atsisiusti palinkėjimai. Štai keletas jos žodžiai: "Šiandien, negalėdama būti drauge su jumis ir atsiklaupti mūsų klasės bičiuliu Petro Vainius žūties vietoje Palemonė, praleau vieno - uždekitė žvakutę prie partisanų vado Sakalo (slapyv.) paminklinio kryžiaus šalia Vilniaus greitkelio Broliai ir sesės Tėvynėje, būkite vieningi, branginkite laisve, melskitės ir dirbkite Lietuvos labui..."

"Saulės" rūmu 80-metis ir gimnazijos 70-mečio kelias atsispindėjo išsamioje parodoje, kur labai svarbią vietą užėmė pasipriešinimo okupantams laikotarpis. Šia tema vaizdingus stendus parengė gydytojas Jonas Venckevičius, kuris čia mokėsi 1941-1944 m., bet visuotinio terroro sąlygomis jos ne galėjo užbaigti.

Štai šios parodos išanginio straipsnio ištraukos.

Kauno VIII gimnazijos IVa kl. išvyka į Kulautuvą 1943 04 03

Stovi iš kairės: Petras Vainius (Vietinės rinktinės savanoris, suimtas 1944 11 07, pabėgo 1947 m., žuvo 1948 10 07 Laisvės kovose); Vytautas Slėnis, Albertas Petrus (Smieršo agentas, išdavęs draugus, stribas, plėšikavęs vakaunę); Jonas Venckevičius (suimtas 1944 11 07); Stasys Malkevičius (būsimasis Kovo 11-osios Akto signataras). Sėdi: Danas Koženiauskas, V.Janušauskas (Vietinės rinktinės savanoris, Marijampolės karo mokyklos kariūnas, gyvena JAV), Jonas Linkevičius, Vytautas Zeleniauskas, V.Neversauskas

skraidymai virš Italijos, oro šaulio bokštelyje bombonešyje. Tačiau Tėvynės šauksmas buvo nenuimdomas. Dezertyravimui prieglystas bėgimas per fronto liniją ir

bolševikmečio idėjos tikrai buvo svetimos ir nepriimtinios net ir vaikiškiems protams. Dėl to 1941-ųjų birželio 23-osios sukilėlių gretose žygiavo ne vienas ke-

Rezistencija "Saulės"
gimnazijoje 1941-1950 m.

1947-ųjų laida kovose ir tremtyje

Vos keletus metus gimnazijoje mokesi 1947 metų laidos moksleiviams, nes atidūrė tragikiausiu Lietuvos istorijoje įvykių verpetuose. 1941 metais pradėjusios mokslą keturios mūsų antrosios

lenkiją, buvo sekmingas. Deja, tik nebuvó ramybės sugrižus. Nors teko žalintis namų ir draugu, tačiau Vorkutos sniegynais Kostas Masalskis klampojo ne vienerius metus.

1944 m. čia, Kaune, Perkūno al. Nr. 4, siautėjo "Smieršo" viršininkas mjr. M.Liūličas, j.ltn. R.Cielkovas, vyr. ltn. S.Jegorav, mjr. Antaškin. Dešinėje rūsyje - 4-os kamerų langelis, kur kaledo P.Vainius, min. pirm. prel. Vladas Mironas. Kairėje, po laiptais 5-toje kamerose kaledo moksleiviai J.Venckevičius, C.Soinškas, G.Petrauskas. V. Deksnys, LAF kovotojas Jočeris

klasės vokiečių po dvejų metų buvo išvarytos į Aklųj institutą. (1947 metais čia gimnazija buvo išsigelbėjusi viena abiturientų klasę.) Dar liūdnesnė padėtis buvo antrukart per Lietuvą persiritus fronto griausmui, 1944 m. Tuo laiku suaktyvėjusi pasipriešinimo kova prieš atėjūnus nebuvó lygiavertė, ir nesėkmės mus lydėjo dažniau nei laimėjimai. Užteko paprasto konflikto su vokiečių civilinės valdžios pareigūnu, ir Kostui Masalskiui jau nebeliko nėko kito, kaip palikti į gimnazijos suola, ir Tėvynę. Reicho darbo tarnybą nuolatos bombarduoja Vokietijoje netrukus pakėtė totalitarinio karo paskelbimas ir mobilizacija į "Luftvafes" gretas. Po to sekė kupini pavojų

Tū metų jaunuoliams netrukó išradinimo, kaip išvengti mobilizacijos į raudą, o vėliau į raudonąją armiją. Ne mažiau bijota patekti į pafrontę - kasti apkasų, kaip tuomet sakydavome. Ar tėjantys karo atsaitai daugelij skatinėjo trauktis į Vakarus. Po to užgriuves raudonarmiečių savallavimas, masiniai areštai, trėmimai į Rytus netruko išretinti gimnazijos auklėtinį gretas taip, kad pirmajai 1944-ųjų mokslo metų dienai šeštoku tūsėsirinko vos pusę klasės. (Be mergaičių, kuriuos perėjo į III gimnaziją.)

1944 metų rudenį daugelis raudonarmiečių atėjo baigę prestižinę Jono Jablonskio pradinę mokyklą, kur jie buvo auklėjami pedagogų patriotų. Taigi beprotiškos

turiolikmetis. Kostas Masalskis ir Jonas Venckevičius jau pirmosios Birzelio sukilimo valandomis skirštė sautuvus ir krovė juos į "greitukus" tuometiniame Parodos kalno ginkelį sandėlyje Radastų gatvėje. Vėliau Kosto Ptašinsko-Majoro būryje jie gynė Kūno kultūros rūmus. Džiaugmingai sutiki pirmieji vermahto daliniai žalbiškai nuzygiavo į Rytus. Iškandin jų Lietuvą užpindo nacių ideologai. Tautos entuziazmas bemat išblėso - teko slėpti ginklus ir ruoštis kitai kovai už Nepriklausomybę.

Nukelta į 4 psL

1944 04 09 d. Žemaičių gatvė Kaune. Paskutinioj Antano Sumausko (viduryje) nuotrauka su pusbrolio prieš suėmimą 1944 12 16. Viršuje - Vytautas Grusdys, mokesi J. Jablonskio pradinėje mokykloje, "Saulės" gim. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją. Karlaivo Korėjoje. Iš myltenos, 1960-1978 m. gastriliavęs dižiosiose operų scenose - JAV, V.Europe

Rezistencija "Saulės" gimnazijoje 1941-1950 m.

(Atkelta iš 3 pel.)

Deja, gimnazijos skautų organizaciją, kaip ir mokytojo Vlado Kišono organizuotus "Vyčius", vokiečiai tuo pat uždraudė. Tuomet gimnazijoje prasidėjo nelegali antinacinė veikla - būrėsi vienminčių grupelės, kurios tikėjos būti naudingos Tėvynei sunkių valandą. 1943 metais "Aušros" gimnazijoje veikė organizacija "Jaunime, budėk!" Jos steigėjų - Gabrielaus Landsbergio, Valdemaro Adamkevičiaus (dabar tai visiems gerai žinomas Valdas Adamkus) - nurodymu pas mus atėjės mokyti Vytautas Mačiuika netrukus užmezgė ryšlius su mūsų bendraklasiu Algirdu Kačiuška, kaupė ginklus, o pasikeitus okupantams - iškūrė "Jaunime, pirmyni!" organizaciją.

Klausydami užsienio radio stočių, žinodavome ganetinai tiksliai padėti Europos frontuose.

Ypač būdavo smagu žemėlapiuose kilnoti mums palankia kryptimi vėliauvalės ir įsivaizduoti sąmyši priešininkų štabuose! Ši "uždrausto vaisiaus" aistra, be kitko, gresianti mirties bausme, turėjo ir praktiškos reikšmės - iš anksto išspėdavome kaimynus apie galimą oro antpuolių: vokiečiai visuomet išjungdavo artimiausias radio stotis, jei rusų bombonešiai perskrisdavo fronto liniją.

Tikraja padėti Lietuvoje tuo metu populiarino gausi pogrinėjimo spauda, kurią gaudavome iš vyresnių. Vėliau išdirasinę laikraštelius giminėms i provinciją pradėjome siusti paštu. Pagal adresą telefonu knygoje nusiųsdavome ir nepažįstamam pašto viršininkui ar policijos punktui kur nors Lietuvos užkampyje, nes žinome, kad vokiečiai vietiniu paštu necenzūruoja.

Tačiau mus, paauglius, labiausiai viliojo ginklų įsigijimo problema. Kad tarpusavyje lenktyniaudami kaupėme savo "arsenalus", aišku, neiškentė ir pasi-

girdavome, o tai turėjo lemiamos reikšmės prasidėti areštams.

Vos tik generolas Povilas Plechavičius 1944 m. vasario 16 d. paskelbė Vietinės rinktinės steigimą, iš vienos klasės išėjo du savanoriai - tai Vladas Janušauskas (gyvena JAV) ir Petras Vainius (paskutinysis Palemono partizanų vadasis, žuvęs 1948 metais). Trečiasis užsirašės į rinktinę likoniamie, nežinia kodėl piktų kėslų kupinas. Pažymėtina, kad ištisus trejus vokiečių okupacijos metus mūsų gretose nebuvu išdavikų. Grandininė nesėkmė reakcija prasidėjo vos tik pasikeitė okupantai, 1944-ųjų rudenį. "Smierš" karininkams parsidavė net du mūsų klasės draugai, kurie su "stribais gaudė, šaudė, išdavinėjo pakaunės gyventojus. Ir mūsų klasėje jie pasidarbavo iš peties. Jau 1944 m. lapkričio 7-osios naktį 3-jojo Baltarusijos fronto kontržvalgybos būstineje atsidūrė Algirdas Kačiuška, Petras Vainius ir Jonas Venckevičius. Kartu buvo nustverti pagrindiniai mūsų grupės ginklininkai: trylikmetis Vytautas Mačiuika ir Gediminas Petrauskas iš IV gimnazijos.

Perkūno alėjos 4-o namo rūsyje "Smieršas" (Smieržų špionom) taip pat tardė vyresnius VIII gimnazijos moksleivius: Česlovą Soinską, Kazį Blažį, Antaną Šumauską, Andriukaitį. Cia kalėjo ir kiti Kauno moksleiviai: Gediminas Tamošiūnas, Juozas Rubinskas, tėvas ir sūnus Deksniai. Kūčių naktį suimtas gimnazijos inspektorius, lituanistas Jonas Šukys irgi čia atsidūrė. Tuo metu kartu su P. Vainium buvo kalinaus buvęs ministras pirmmininkas prel. Vl. Mironas (vėliau paleistas ir 1947 m. trečią kartą suimtas). Jų kančios kelias į gulagą toliau ėjo per Garliavos karinį lauko kalėjimą, Kalvarijos kareivines, o rampoje 1945 m. sausio 31 d. atsišveikinta su Tėvynė. Po 10 dienų ešelonas jau stovejo Kalinino perone. Čia visi buvo išskirstyti į įvairias patikrinimo filtravimo la-

gerio - PFL Nr. 140 - zonas. O patsiabigus karui - etapais išskaidytai į visas keturias pusēs. Deja, ne visi. 1945 m. birželio 11 d. 4-os zonas ligoninėje (buvę Pionierių rūmai) badu mirė Antanas Šumauskas. Tai buvo pirmoji sauliečių būrelio auka. Jo motinos kasdieninė maldos Aukščiausiojo buvo išgirstos tik po 44-ių metų, kuomet į paiešką laikraštyje atsiliepė Vytautas Mačiuika, paskyrės eliéraštį "Vienintelė kaltė" nei dvidešimties nesulaukusiam savo bičiuliui. O Kalinino (dabar Tvėrės) prokuratūra atsiuntė mirties pažymėjimą, nes nenurodė mirties priežasties.

Paskutinė partizanavimo šeima Naujasodžio km. prie Kauno 1948 m. (dabar Ateities pl. 50). "Didžiosios kovos" apygardos Palemono būrio paskutinysis vadasis Petras Vainius-Sakala ant slenkščio savo šurys vietoje su ryšininku Skirmante Griškelyte. 1948 10 07 kartu buvo susiaudytos jos tėvai, senelė. Vytautas Janavičius-Varpas ir trys nešinomi partisanai

Nesvetinga Kalinino žemė amžiams priglaudė nemažai mūsų tautiečių. Atmintyje teiliukas Andriukaičio pavardė, tėvas ir sūnus Deksniai.

Kalinine karo tribunolas nutelsė ilgus metus kalėti ne vieną Kauno moksleivį ir jų mokytoją. Nuosprendžio neišvengė net ne pilnamečiai. Čia mirtininkų kameros siaubą išgyveno mūsų mokytojas Jonas Šukys (po mirties jo

apsakymai buvo išspausdinti "Metuose"). Už pakartotinius pabėgimus ten pat buvo atsidūrės ir Vytautas Mačiuika. ("Metai": 1991/7-8 nr. ir 1992/2-3-4 nr.).

Karo baigtis ir prasidėjęs begalinis įtarimų antplūdis iš Vakarų vertė plėsti Valstybinio patikrimimo lagerių tinklą. Tuo metu statybos batalionai irgi laukė papildymo. Taip katorgos darbuose Perove atsidūrė Petras Vainius, vėliau jis pabėgo iš Narvos dujotiekio statybos ir įsijungė į Laisvės kovą sajūdį, "Didžiosios kovos" apygardą. Patyrės Vietinės rinktinės karys vadovavo Palemono partizanų būriui. Paskutinysis jų vadasis Sakalas (slap.) teiliukavo vos 22-ejus metus. 1948 m. spalio 7 d. kartu su juo žuvo buvęs "Saulės" mokyklos mokinys Vytautas Janavičius Varpas. Jų žuvimo vietoje, Ateities plento ir Vilniaus greitkelio sandūroje šlandien stovi paminklinis kryžius, primenantis devynių žmonių tragediją. Aš pats netikėtai buvau nublokotas į Taliną ir Rygą uostą atstatymo darbams. Ištūksti iš čia pavyko tik suklastojo dokumentus.

Pokario reformos ir nugalėtojų nebaudžiamumas, pakeitus NKVD iškabą, emgebiastams visiškai atpalaidavo rankas - teroras igavo neregėtą mastą. Tuo metu į jų nagus pateko mūsų gimnazijos chemijos mokytojas Liudas Dambrauskas. Iš jo knygų "Gyvenimo akimirkos" sužinome, kad mirties bausmė buvo skirta ir trečiajam mūsų sauliečiui. Toje pačioje LIU'o (Lietuvos išlaisvinimo taryba) byloje buvo nuteistas mūsų gimnazijos direktorius Juozas Rainys, kuris į Tėvynę jau nebusugrižo.

Bėgo metai, keitėsi moksleiviai, mokytojai, tačiau ramybės okupantams dar ilgai nedavė. Štai po susiaudymo su čekistų agentais 1950 m. vasario 16 d. buvo suimta aštuonių jaunuolių grupė. Išaiškėjo, kad 1948 metais VIII gimnazijoje veikė "Laisvės žyvutrio" organizacija, kuriai priklausė abiturientai Jonas Janulevičius, Henrikas Jankauskas, Jeronimas Janulis, Jonas Karnuševičius, Antanas Mackevičius, taip pat Nijolė Žvirėnaitė. Teismas

Perkūno al. Nr. 4 kieme esanti Kauno tvirtovės komendantu bunkeris 1944 m. "Smieršas" naudojo kalinių terorizavimui. Pro šias dviugubas metalines duris nepriskverbavo nei šiuvių garsai, nei aimaras... (stovė J. Venckevičius)

buvu trumpas 25 metai katorgos!

Taigi Medicinos fakulteto studentams Jonui Janulevičiui ir Edmundui Bagdonui moksmai baigėsi jau pirmame kurse. Tik Nijolei Žvirėnaitėi pasiekė - studijos telpailėjo vieneriais metais.

Cia suminėta nedidelė dalis tragiskų likimų, susijusių su mūsų Alma Mater. Ne vienas mūsų nelaimės bičiulis ar garbus mokytojas, prieverta ištremtas į Rytus ar Vakarus, daugiau neišvydo tėviškės dangaus žydrumos. Net šlandien mes nežinome jų kapų. O iškesti pažeminimą, patyčias, nugalėti baimę, net mirtį sugriūsiems padėjo tik begalinė mellė Dievui ir Tėvynė, kuria nuo mažumės mums įsiepijo LIETUVIS MOKYTOJAS, KAPELIONO PATRIOTO ne vien šventi žodžiai. Tai jų nuopelnas, kad sunkausiai gyvenimo valandą mes įžvelgėme ir menkiausią Laisvės vilties žiburių, ir tesa nugalėjo! Džiugu, kad Kovo 11-osios Akto Signatarų tarpe yra mūsų gimnazijos 1947 metų laidos auklėtinis Stasys Malkevičius.

Rimas VALYS

Zvilgsnis iš Vakarų

Gegužės 27 d. Kaune, Centrinės bibliotekos salėje prie mėtų arbato puodelio įvyko Kauno žurnalistų bei fotokorespondentų susitikimas su Pasaulio lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininke p. Rūta Kleve Vidžiuniene. "Tremtinui" astovavo LPKTS tarybos narė Natalija Pupeikiene.

Viešnia papasakojo apie užsienio žurnalistų darbą Lietuvos labui, pasidalijo mintimis apie savo kūrybą, visiems dovanoto vieną paskutinį savo knygų - romaną "Rojaus paukštis gržimasis."

Rūta Kleve Vidžiuniene - buvusi Kauno "Saulės" gimnazijos auklėtinė. 1944 m. viena emigravusi į Vakarus, niekada neliko Lietuvos abejinga, savo rašiniais užsienio lietuvių spaudoje reiškė susirūpinimą Lietuvos ateitimis.

Paklausta apie užsienio lietuvių žurnalistų uždarbius, ji atsakė, kad jie dažniausiai dirba visuomeniniai pagrindiniai, nes turi kitas profesijas. Jie ne tik negauna jokių atlyginimo, bet ir patys neretai prideida savo lėšų.

Viešnia pastebėjo, kad Lietuvėje yra daug menkaverčių laikraščių, dezinformacijos ir chaoso. Ji yra pasibaisėjusi Lietuvos TV programomis, jose dominuojančia vienos partijos spalva.

Natalija PUPEIKIENĖ

PO TO, KAI RAŠĒME

Mano tėvelis Jonas Balčiūnas, Feliksas - JAV pilietis. Jis daugiau kaip 20 metų gyveno Čikagoje. 1931 m. pirkio Lietuvos Respublikoje, buvusioje Rokiškio apskr., Gikonų dvaro centre su 70 ha žemės plotu. Vienintelis išlikęs dokumentas, patvirtinantis, kad tėvelis tikrai buvo JAV pilietis, yra žemės pirkimo-pardavimo aktas, kur parašyta, kad žemę perka JAV pilietis Jonas Balčiūnas.

Tremtinio "nr. 7 (88) S. Gentilo straipsnyje "NKVD sūtėjimas Žemaitijos žemėje" radau seinių mano ieškotos informacijos.

Mano tėvas Juozas Galdikas iš Salantų valsčiaus Rokiškės km. 1945 metais buvo ištremtas kartu su čia aprašytais. Apie tėvo likimą žinau labai nedaug. Kelioms dienomis praėjus po išvežimo iš Lazdininkų, aš su dėde P. Rupeika buvome nuvykę į P. Grabio sodybą, ir ten iš sutikto enkavedisto sužinojome, kad kalinius išvežė į Jelgavą. Vėliau, 1946 ar 1947 metais, buvau sutikę Lodži iš Grūš-

lauldo, kuris sakėsi buvęs kartu su tėvu ir kad tėvas žuvo Oriobove (atrodė, dabar Lomonosovas) 1945 metų rudeni. Ta pati tvirtino ir gržęs (ir netrukus miręs) Karazinas iš Salantų. Teko girdėti Putkočiaus iš Šiaulių paravardę.

Tai viskas, ką žinau apie savo tėvą. Buvau davęs užklausimą respublikinei prokuratūrai, tačiau ji jokių pėdsakų nerado.

Būčiau dėkingas, gavęs apie tėvą - Juozą Galdiką kokių žinių.

Vaclavas GALDIKAS

Apie kapitono A. Kazano likimą

"Tremtinio" 7 (88) nr. Rimgaudas Strazdas ir "Tremtinio" 9 (90) nr. Jonas Vilimavičius rašė apie Kazanų šeimą. Praėjus daugiau žinancių papildyti.

Kapitonas Afanasijus Kazanas buvo kalinamas Vorkutos 29-osių šachtos lageryje n-a-Z-175/10, dirbo maisto saugojimo kameroje. Todėl norečiau pateikti Jums žiupeneli prisiminimą.

Tašyk, 1953 m. liepos 26 d., 29-osių šachtos lageryje prasidėjo politinių streikas, buvo reikalaujama vieno - Laisvės! Tai ne sukilimas, nes nebuvo ginkluoti.

Rinkomės į lagerį pagrindinį kelią, į sporto aikštės bei prieigas prie sargybos vartų. Kazimieras Vaivilas pasisveikinės paklausė: "Kaip sava jauta, kapitone?" Afanasijus Kazanas trumpai, kariškai atsakė: "Kaip prie atakai!" Netrukus prasidėjo kraupi, kruvina tragedija. Galima sakyt, pasutinti sekundinių akimirką pamačiau kapitoną A. Kazaną stovinčią rimta, išdidę rankas sukrūžiusi ant krūtinės, su panieka rūščiai žvelgiant mirčiai į aikštę. O tai iš tiesų jau buvo žūtis - automato serija suvarpė išsididžią kapitoną Afanasijaus Kazano krūtinę, ir jis žuvo didvyrio mirtimi.

Naudodamas proga, norėčiau išvardyti visus žuvusius dėl laisvės 1953 m. rugpjūčio 1 d. Deja, jų vardai ir pavardės tebéra nežinomos, dėl džiaugimų mūsų gedai, jie yra pamiršti! Augustas Bernotėnas, g. 1912 m., Mykolas Čechavičius, g. 1919 m., Afanasijus Kazanas, g. 1898 m., Kazys Kairys, g. 1917 m., Alfonsas Kilbauskas, g. 1923 m., Vaclovas Milkauskas, g. 1925 m., Vitolis Martinavičius, g. 1929 m., Bronius Pukys, g. 1930 m., Juozas Riauba, g. 1927 m., Edvardas Velička, g. 1929 m.

Buvo kalbama, kad tada sužeista 30 lietuvių, iš jų 5 liko invalidais. Be abejo, tiksliaus užmuštu ir sužeistu skaičiaus nustatyti neįmanoma. Nuo tokios sutelkios automatu ir kulkosvaidžių ugnies aukų skaičius turėjo būti labai didelis, tačiau, kaip teigia stalias Kazys Indrikis, buvo issikytą padaryti tik ... 87 karstus. Manau, kad žuvusiu galėjo būti apie kelius tris šimtus vyru, bet gal juos išgabено ir sukišo į pelkes, kurių tundroje yra labai daug.

Streikui tada vadovavo lenkų karininkas Bucas, o kapitonas Afanasijus Kazanas buvo streiko komiteto narys. Jis palaidotas bendrame brolių kapė, senose lagerio kapinėse, netoli 29-osių šachtos.

Ar nereikia mokėti mokesčių?

Pokalbis su Seimo nare Romualda Hofertiene.

- Gegužes mėn. Kaune vyko verslininkų suvažiavimas. Kaip vertinate suvažiavimą atvirai tai-kytą principą - balsuojā ne intelektas, ne gyvenimo patirtis, ne politinė nuostata, o pinigai?

Tikriausiai reikėtų vertinti ne ši principo, o jį pateikusius žmones. Doram, sažiningam piliečiui tokis "principas" geriausiu atveju gali sukelti neviltį, jeigu ne šokai! Pati būdama idealistė (juk ir tokį pusiausvyros išlaikymui reikiā), esu įsitikinusi, kad Lietuvai reikia kuo daugiau turtingų žmonių, ir, žinoma, turtingų verslininkų. Pavydėti nevaliai Tačiau verslo "pamatai" ir "sie- nos" turi būti dori. Tada ir Lietuvai bus gerai, ir verslininkas bus nagarbos vertas. Dažnai galvoju pie smulkius verslininkus, kuriems nestinga išmanymo imtis verslo, bet jie neturi prisivogto pradinio kapitalo. Pinigai doro ir sažiningo verslininko rankose - ne tik jam, bet ir Lietuvai teikia džiaugsmo, o pinigai doroviškai akio rankose gali pavirsti tautos nelaimė.

- Verslininkų sajungos pre- dentas Arvydas Stašaitis jau nebe pirmą kartą viešai skelbia, kad jam iš Valstybes nieko nereikia ir todėl jis nemokėsiąs jokių mokesčių. Kaip vertinate tokį teiginį?

Gaila, kad man neteko kalbė-

tis su p. A. Stašaičiu, todėl negaliu ir įvertinimo duoti. Kalbėsiu apie kitus. Yra žmonių save sudievinančių, manančių, kad jie jau nuo nieko neprieklauso. Jei viską pasidaryti galvienas, tai tokiam reikia ir savus tiltus pasistatyti, savo léktuvaus skraidyti, savo mokyklas turėti, ir fabrikus... ir vis tiek liktų nuo daug ko prieklaušomas. Galima gincytis dėl mokesčių dydžio, tačiau jei nebūtų mokesčių apskritai, nebūtų ir valstybės biudžeto. Tada pensininkus ir visus kitus biudžetinius reikėtų, kaip tam blogam sūnui nusenusius tėvus, išvežti į mišką. Bet vėlgi - ir toms "rogėms" pagaminti prireiktu lėšų iš biudžeto.

- Sajūdžio programeje išrodyta, kad "būtina įvesti pajamų deklaravimą visiems gyventojams", taigi ir verslininkams, ir aukštiers valdininkams, ir renkamos valdžios žmonėms. Kodėl dabar apie tai nekalbama Seime? Kodėl tyli ir Opozicija?

Mégstantys numeruoti "sažūdžius" dabar dažnai reikia: "Kas gerai padaryta - tai "pirmojo" nuopelnas, o kas blogai - kaltas "trečiasis". Netgi Aukščiausiojoje Taryboje vadinamieji "pirmieji" ("grynuoliai") irgi bijojo pajamų deklaravimo. Neaiškinu: apsidarykite aplinkui ir matysite, kas bijo parodyti savo pajamų šaltinius. Ar Opozicija tyli? Ne! Kai

Pozicija posėdžių salėje pakelia ranką mišką (kartais netgi neblai- vų), tai ir ištirpsta Opozicijos balsas. Vis dėlto bet kokio lygmens valdininkui savo pajamas deklaruoti būtina! Klausimą išplėšiau ir į politikos viršunes. Kaip sugrižo, o tiksliau sakant, neišejo iš valdžios TSKP-LKP-LDDP?

Pirmas etapas. Penkiasdešimt metų kompartijos valdantieji, išskyrus vieną kitą idealistą, kaupe turą sau, savo veikams ir ar- timiesiems. Lygiai greta buvo kau- piamas kompartijos turtas.

Antras etapas. Po Kovo 11-osios Akto paskelbimo daugelis valdymo grandžių liko senose rankose. Valdė tie patys. Iš apačios bangavo tyčinė surutė dėl to, kad būtų galima sukaupti dar daugiau turto į tą pačią "saują". Neneigiu, kad radosi ir nauju slėpnaujaliu daiktininkų. Žinoma, buvo išsaugotas ir tas turėtas turtas.

Trečias etapas. Tie patys praėjusio penkiasdešimtmecio valdytojai turtėjo, skurdindami žmones ir suversdami kalę. Sajūdžiui, kuris dar realios valdžios neturėjo. Taigi dabartinei valdantčiai daugumai daug proto ir nereikėjo - per apgaulę ir pinigus atgal į valdžią. Sito nekomentuo- siu. Komentarus turi pajusti kiek- vienas per savo "skrandį" ir pagaliu pradėti mastytį rinkimuose, nesileisti apgaudinėjamas ir nuo- lat kontroliuoti valdininkus. Šią teisę turi visi piliečiai. I verslo ir valdžios viršunes kelias panašus. Mokėjo žmonės tankus atremti, mokes ir melą demaskuoti.

Kalbėjosi
Edmundas SIMANAITIS

Kokias lengvatas turi tremtiniai?

Niekur spaudoje nerandu komentarų apie Vyriausybės nutarimus sumažinti tremtiniam ir politiniams kaliniams komunalinius ir telefono mokesčius. Kur dėl šito kreiptis, kokius dokumentus pateikti? Kuo skiriasi tremtiniai pensininkų lengvatos nuo tremtiniai ne pensininkų?

Daugiausia neaiškumų dėl telefonų. Mes su žmona - abu pensininkai ir tremtiniai. Turime sūnų ir dukrą, gimusius ir augusius tremtyje. Dabar jie gyvena su šeimomis kitame mieste. Ryšių skyrius mums aiškina: turite vaikus, galinčius jus išlaikyti, todėl ir nuolaidos už ryšių paslaugas (telefono) jums neprieklauso!

Jei tikrai yra tokis įstatymas, tai reikėtų kreiptis į Vyriausybę ar Seimą ir tolį nevykusi įstatymą pakeisti. O jeigu kartu su pensininkais tremtiniais gyvena vaikai, kurių ne visi buvę tremtiniai?

O kokios nuolaidos taikomos tremtiniam už butų apšildymą, dujas, elektros, vandenį, šiukslių išvežimą ir kt? Ar yra lengvatos važiuoti miesto transportu ir kt?

P.KERŠULIS

Kėdainiai

Atsako

LPKTS Kauno skyriaus konsultantė Irena ŽEMAITIENĖ
Lengvata dėl mokesčio už telefoną tremtiniam ir politiniams kaliniams taikoma:

a) jei telefonas registruotas jų vardu;

b) jei jie yra pensininkai.

Si lengvata (sumažintas mėnesio mokesčis) netaikoma:

a) jei jie turi vaikų, neprieklausomai nuo to, ar jie gyvena kartu, ar ne;

b) jei bute yra registruotas dirbantis asmuo.

I telefono tinklų abonentinį skyrių reikia pristatyti šiuos dokumentus:

a) šeimos sudėties pašymą;

b) pensininko knygelės kopiją;

c) reabilitacijos pašymą.

Mėnesinis mokesčis sumažinamas nuo dokumentų pristatymo die- nos. Už neblokuotą telefoną tuomet mokama 90 tal., už blokuotą - 60 tal. per mėnesį.

2. Politiniai kaliniai ir tremtiniai su savo sajungos pažymėjimu turėtų teisę gauti nemokamus vaistus pagal specialų gydytojo išrašytą receptą.

Daugiau lengvatų įstatymuose nėra numatyta.

Trispalvei katedroje - ne vieta?

Vilniaus Arkikatedroje, prie Kankinių koplyčios altoriaus, jau keleri metai matome stovinčią Lietuvos tautinę vėliavą.

Apie jos istoriją norėčiau papasakoti kiek plėčiau, nes pasigirsta balsų, kad šiai vėliavai Arkikatedroje ne vieta.

1988 m. pabaigoje, prasidėjus tremtinijūdėjimui ir visiškai nežinant, kaip klostysis toliau Lietuvos politinė padėtis, man kilo mintis pastatyti brangią mums vėliavą mūsų šventovėje - Vilniaus Arkikatedroje.

Vėliavos koto antgalį suprojektavo žinomas katedros tyrinėtojas, buvęs politinis kalinas N. Kitkauskas. Tris antgalius (ir kotas) pagaminė Vilniaus restauratoriai, vadovaujami alkūtelės viršininko a.a. Jono Stuko.

Vieną antgalį su kotu prieš pirmąjį tremtinijūdėjimui ir visiškai nežinant, kaip klostysis toliau Lietuvos politinė padėtis, man kilo mintis pastatyti brangią mums vėliavą mūsų šventovėje - Vilniaus Arkikatedroje.

Susitarus su Arkikatedros klebonu mons. K. Vasiliauskui dėl vėliavos saugojimo, 1989 m. vasario mėn. 15 d. per pirmas šv. Mišias už kankinius vėliavą pašventinome, o 1989 m. birželio 14 d., atšventinus Kankinių koplyčią, iškilmingai įnešėme ją čia amžinam saugojimui.

Pora žodžių dėl teisės į šią vėliavą. Noriu pareikšti, kad ši vėliava priklauso visiems Lietuvos tremtiniam arba jų palikuonims. Vilniaus Arkikatedroje ji turi būti saugoma amžinai. Iš Kankinių koplyčios jos išnešti niekam nevalia. Ją ginti privalo kiekvienas tremtinys arba jo palikuonis.

Algirdas BERKVIČIUS

Mano gimimo vieta - kalėjimas

(27)

Rašau "Tremtinui" pirmą kartą ir noriu gauti iš Jūsų pagalbos arpatomo.

Mano motina Ona Bulkaitė, Anupro, g. 1927 m. Utenos raj., Staniuliškių km., buvo politinė kalinė. Ją įkalino už tai, kad pokario metais šelpė į globojo miškinis. Kas jie buvo - partizanai ar banditai, aš nežinau. Ji gerai žinojo jų slėptuvės, nešė maistą, drabužius ir spaudą, kokia tuomet buvo. Kai ją iškundė, ji labai ilgai buvo laikoma, tardoma. Kad neišdarė draugų, ją uždarė neščia (jai buvo apie 20 m.) į kalėjimą (rodos, Vilniaus sunikių darbų). Nuteisė ją 1947 m. gegužės mėnesį. Tėvai jai kurį laiką galėdavo perduoti maisto, drabužių. Vėliau - ryšys nutrūko. Aš, jos duktė Danutė Bulkaitė, gimiau kalėjime. Kokiaisiai metais - nežinau. Mano gimimo metai neteisini. Seneliai, pasakodami apie motiną, sakė, kad mane iš Vilniaus kalėjimo paėmė jau 9 mėnesius. Varydavo mamą prie sunkių darbų. Manės neturėjo kur palikti, o iš prieiglaudą ne norėjo atiduoti. Kai mane seneliai paėmė iš kalėjimo, nut-

rūko giminių ryšys su mama. Ji buvo išvežta į Mordoviją. Zubovo- Polianskij rajono Dubrovilage kalėjo nuo 1947 m. gegužės 27 d. iki 1952 m. balandžio 15 d. Balandžio 15 d. ten mirė. Šios žinios iš Lietuvos Respublikos prokuratūros pažymos, kurią gavau dėl motinos kalėto laiko, kompencajai gauti. Deja, man ši skriauja be teismo neatlyginama, nes mano metrikuose ir pase yra išrašytas tévo vardas. Motina buvo neištekėjusi, nes nespėjo išksti aresto. O seneliai, kad manės mokykloje nepravar- džiuotų "mergos vaiką", išraė pirmą pasakyta tévavardį. Tad reikia irodyti tévo mirči, tiksliu - parodyti mirties liudijimą. Kaip jis gauti, jeigu to tévo nebuvó ir néra? O bylinėtis jau ne mano klienei šiaisiai laikais.

Tad kas man padës? Seneliai seniai kapuose. Man 45 metai, bet tai ne pagal mano tikrą gimimo datą. Norėčiau gauti ir lietuvišką pasą su tiksliu gimimo data, metais, mėnesiu ir gimimo vieta. Parašiau prašymą į Vilniaus Metrikų archyvą (du laiškus) dėl savo tikslios gimimo datos, deja, iki

Ona Bulkaitė

šiol žinios jokios. Laukiu žinių ir apie savo motiną: kiek metų buvo gavusi katorgos? Kuo ap- kaltinta? Turiu motinos jau- nystės nuotrauką. Gal atsilieptų jos likimo draugai, kameros kalinės? Gal kas sutiktu man ir laišką parašyti? Mano reikalus labai užvilkino "Lietuvos ry- tas", kuris buvo pažadėjęs pas- kelbti palešką dar vasarą. Per pusmetį nesulaukusi, per didelių vargų atsiėmiant užsigulėjusi motinos nuotrauką. Labai laukiu Jūsų patarimo: Kokiaisiai, kokiom kryptim man ieškoti tiesios?

Danutė ZVINKIENĖ
telef. 50138
Pasvalys

Alfredas Zarins
Lapkričio mylimajai

Visą naktį laiko akmenyj rašau Tavo vardu.
Taigos saulė ryta padėja raudoną rožę ant jo.
Rožę be kvapo.

Dieną kirtau akmenyj kelia į savo namus
iš laukinės sniege rašau eiles apie Tėvynę.
Eiles be žodžių.

Pilkas vakaras lagerin
jėzinkuoja vertus
vei vėl vėl vėl vėl
ugnis dienai miglo.
Šviesa be sviesos.

Visą naktį manys švietė
vittis šiltais žiedais.

Tavas akių laiko akmenyj
regėjau, mano mieša.
Akių be žibunų.

Paskui tamso iškėlau
pnesais Tave
savo raudoną rožę
virš apgyliuotų vieny.
Višči laiko keturičio akmens.

Verta Aukšteviaus

Trumpai apie autorij
Latvijos Alfredas Zarins gimus
1922 m. 1981 m. arrestuotas ir nu-
teisėtas 3 metams Mordovijoje lage-
riu už tai, kad buvo parates raštą
Europos valstybių Madrido konfe-
rencijai.

1993 m. birželis

TREMTINYS

6

(Tėtinys. Pradžia Nr. 9.)

Pavakare pradėjo grįžti iš žygių žvalgai, parsivesdami po vieną kita keturkoji, belaisvi, kurie spariojosi ir nenorejo klausyti nauju šeimininku, kalbančiu sveima kalba. Susirinko ir "belaisvi" šeimininkai, kilo ginčai kaip turgoje su čionais - už gerą arkli žmogelių gaudavo vos gyvą kūną. Pakeltė ir mūsų Bėri. Pamačiau jo akis, liūdnas ir ašarotas. Paliko mums nediduką "mongolą", visą šašuotą, niečias apėjus.

Prasidėjo "laivas" gyvenimas. Buvo lyg ir ramu. Tik pas kaimyną J. Petrauską vokiečių laikais tarnavęs bernelis nuo Krakų, vardu Adolfas, sugržovė čia pagyventi, nes jau reikėjo eiti į kariuomenę. Dirbo jis be atlyginimo, kaip zuikis pasižvalgydamas, nes Krakėse ir Dotnuvoje jau pradėjo steigtis stribai ir kartais čekistais išlisdavo ir į mūsų valsčių.

Vieną rytą, 1944 m. rugpjūčio mén., net nepastebėjau, iš kur atsirado pilnas kiemas čekistų. Visur landė, kažko ieškojo, buvo nekalbūs. Staiga pora čekistų pri�ulė prie malkų krūvos ir paleido keletą automatu serijų. Pamačiau jau netoli miškelio, prie Pelkutės, hėgantį žmogų. Pažinai - tai tas bernelis Adolfas. Pribėgės prie miško, rankomis sumojavo ir dingę tankmeje. Šaudymas nutilo. Čekistai dar kokią valandą pašminėjo, pauostinėjo, bet į mišką išėjo. Ir aš neskubėjau prie Pelkutės, kol gerai įsitikinau, kad nerūtė čekistų. Tik vėliau patraušiau link ganyklos ir pamačiau anksčiau kūną bernelį, iš rančos sunkeci kraujas. Kiek galėdama raminau, iš namų atmnečiau tvarseti, jodo, apriliu Žalzdą. Padėkojau, žadėjo niekada nepamiršti.

Nepamirš... Apsilankė 1945 m. su draugais ir su ginklu rankose, buvo linksmas. Sakėsi kitos Užflietės neradės - įstoja į stribus, bet, lievaži, nepakelsišas rankos priei lėlių. Po daugelio metų sutikau iš Kauchstane, viename lageryje. Prasitarė gaves 25-erius metus, mat metės stribus, nuėjės pas miškinius. Vėliau sužinojau, kad buvo teistas už ginkluotą plėšikavimą. Daugiau jo nesutikau, nes buvo perkeltas į kitus lagerius.

Buvo lyg ir ramu... Tik brolis pasitraukė iš namų pas tetai Šenčiam, netoli Gudžiūnų. Jau buvo 1945 m. pavasaris, kaimynų valkių, vengdamis okupantų karos tarybos, įėjo į miškus, keli stojo į stribus,

Brolis įėjo į tetos, nes ir ten nebuvavo mygti. Susirado dar du draugus ir įsteigė rimorū artelei, atskleidė šeimininkas pasirinkė, kad juriūs komisariatas atleisti

nuo karinės prievolės. Gerai pri-vaišinė karinį komisara "jrodę", kad jie labai reikalingi žemės ūkiui ir atleidimą gavo.

Vis dažniau buvo girdėti, kad čekistai tai čia, tai ten "šukuoją" miškus, vienus nušové, kitus gyvus pačėmė ir pan.

Mudu su broliu miegodavome vienoje lovoje, seklyčioje. Vieną ankstį 1945 m. rytą suėjo seklyčion daug rusų, nupliéše nuo mūsų antklodę. Iš baimės avariečiau į kamuoliuką. Broliui liepė skubliai apsirengti ir išsivardę priaškinti pas vyresni. Mama kie-me pusiau lenkiškai, pusiau rusiškai ēmė maldauti sūnų paleisti. Iš kažkur pasirodės aukštas viršininkas patikrino dokumentus ir

rinkimą steigti kolchoza. Ta die-ną netoli ese dienojo pora kovotoju, kuriems jau buvo nusibodus partizanų drausmė. Jie pasišalinę savavaliamo kaip įmanydam, net ruošdamis spastus savo buvusiems kovos draugams, tikėdami išsvengti atsakomybės. Vos prie temus jie atsidūrė kieme, kur vyko susirinkimas, Šetkainyje, pas rusų tautybės pilieti Fadzieju, pasituričiai gyvenant. Pravėrė duris paleido automato serija, sė-dinčius. Iš karto krito tévelis, peržautas į galvą, vos tik išrinktas kolchozo pirmyninku, nes buvo mažiau žemės. Buvo sužeisti ir abu stribai. Vienas, saktė, nusisloves pats, kitas mirė vežamas kelyje. Žudikai Tarzanas ir Vanagėlis,

praligo vasarėlė. Mažai kur išeidavau, skaitydavau knygas, vis tas pačias po kelis kartus. Stribai darė kratas, degino mano žurnalus, knygas, keikdami mane - "vot, koks jūsų valkas, prisiskaitės visko, nužudė téva, o dabar

nutariai pasitarti su mama. Vie-ną vakarą ir parėjau namo. O manęs jau buvo ieškojė ir stribai, ir miškiniai. Mamyte labai prašė, kad neiščiau į mišką, nutarėme slapstytis namuose. Kitą rytą pradėjau sau rengti slėptuvę malkinėje, pilnoje malku, pristatytoje prie klojimo. Mama stovėjo sargyboje. Pasidariau patogų guoli, o prikišęs nosi prie plyšio, galėjau stebeti, kaip stribai badė šiaudus ir šienas...

Praligo vasarėlė. Mažai kur išeidavau, skaitydavau knygas, vis tas pačias po kelis kartus. Stribai darė kratas, degino mano žurnalus, knygas, keikdami mane - "vot, koks jūsų valkas, prisiskaitės visko, nužudė téva, o dabar

dirbo traktorininku, daug kentėjo už mane. Iškviesdavo Betygalos stribai, tardydavo, naktimis išlaikydavo stovinti, o ryta vėl į darbą... Bet neišdavė manęs.

1952 m. vasario 16 d. atvenciau labai linksmai. Buvo šalta diena, nakti net tvoros pykšėjo, mano nešildomame urve buvo nelabai malonu. Mamyte pakvie-tė ateiti į trobą padienoti, pasili-dyti. Visur ramu, kas tokiam šaltuje vaikikčios. Pasislėpės už kelnių juosmens savo "žaisleli", atsi-radau prie stalo. Gal po kokios valandos, buvo jau pietus, amtelėjo šuo, ir staiga pamačiau kieme - jau stribai ir rusai. Akimirkiniu atsidūriau prieangyje ir kopėčiomis užsiropčiau į pastogę. Pražeriau spalių sluoksnį, priguliau ant pilvo galva į priekį, iš kur galėjo kopėčiomis užlipti stribas, ir apsi-kapsčiau spalais, net ir pakauši. Tuoj išgirdau žingsnius lipiant kopėčiomis. Iki pusės palypėjės, stribas apžvelgė abu namo galus, o aš išžiūrėjau net jo veidą - lyg ir pažistamas. Prašneko stovintiems prieangyje, kad nieko nėra, ir nusileido žemyn. Ir aš nuleidau ranką nuo spaudžiamo "žaisliuko", nes jau ranka pradėjo nutirpti. Dar ilgai buvo girdėti pietų jančių "svečių" balsai, pasakojančių istorijas apie susirėmimus su "banditais". Ir vis klausinėjo mamytes, kur prakeiktas sūnus.

Sesutė išsigandusi čiupo kibirių ir skubėjo nešti vandens į tvertus, tada į stribai atkreipė dėmesį. Išuostinėjo, išbadė tvarte kiek-vieną kampa, bet nieko neradė, apsišramino. Kai "svečiai" išsineldino, pasirodikau ir aš, o paskui kiek apšilęs išlindau miegoti į savo landynę. Daugiau tolkaus vengiau.

Karta mane ištiko apendicitų prieangyje. Atsidaivau Dievo valiui. Joko maisto neėmiau, tik tablečių nuo karčio ir žolių arbatos. Ramiai išgulėjau daugiau kaip savaitę. Praėjo. Vėliau lage-ryje apendicitą išoperavo.

Jauystė skrta džiaugtis, my-lėti, svajoti. Teko į man nelega-liame gyvenime sutikti mergaitę. Ji turėjo ir seserį. Pasikalbėdavo-me, bet jos neklasinejo, kas aš, tiktais suprato, kad slapstausi. Karta pakvietė apsilankyt į jų na-muose, jei eisiai pro Šalį. Gyveno jos vienkiemyje Lentiukų kaime, prie pat miško. Buvo jau 1953 m. vasara. Paslėpės automatinių šau-tuva, švarka, planjetę su moteriškais rubais, pasilikę tik nagana, užklūcta už juosmens, nuėjau į jų namus. Susėdė kalbėjomės, juokavome. Mama paruošė pietus. Valgydamas išvietių kopūstų sribą, pajutau, kad svalgsta galva. Mergaičių lydimas išėjau laukan ir netekau sąmonės...

(B. d.)

Leonardas PETRAUSKAS

Bitininkas

brolį paleido. Rytą susirinko arte-lės nariai pasitarti, o po kurio laiko jų artelė subyrėjo.

Sulaukiau 1946 m. pavasario. Dažnai užeidavo ir vieni, ir kiti. Užeidavo ir pažystamas kaimynas A. Palūnas-Keleivis ir papraėtė tévelio atiduoti ūolio uniformą. Teko atiduoti, nori buvo nauja, vos porą kartų nešioja. Gegužės mén. apsilankė kitas kaimynas J. Palūnas-Vairas. Pasūkviestė mame į sodelį pasikalbėti. Paklau-sinėjo, kaip aš žitriu į partisaninę kovą, gal galėčiau kuo nors padėti. Nudiliugau, kad galėsiu prisidėti. Davė porą dienų pagalvoti. Kai atsakiau teigiamai, daviau prieska priei lventųjų paveikslus seklyčioje. Geavau slapyvardį Ašuoliukas ir tapau ryšininku. Pirmiausia turėjau nedidelę užduotį Kaune. Kaip tik tada ruošiau vykti į Kauną, anginos operacijai, kurią tada man ir padarė. Dar buvau Kaune ir vėliau su nedidelėmis ryšio užduotimis. 1947 m. teko padirbėti daugiau - par-vežti miškiniams maisto, nuvažiuodavau net iki Žaiginio miško prie Gudžiūnų ir kt. 1947 m. Zam-biškio miške, visai netoli Tilin-džių kaimo, kovotojai buvo pasi-tatę slėptuve, kurią vadino kavine. Jėjimas buvo pačiamė miško kampe, tarp labai tankių, gal trijų metrų aukščio, eglaičių. Ten pa-tekti buvo galima tik žinant slėptuvę, takelį zigzagais. Atnelédavau ten maisto, mamos pagamintų ce-pelinų ir kt., ypač kai atvykdavo aukštessi svečiai. Tekdavo juos į pavėlėt, nors ir nepakinau ju.

1949 m. spalio 8 d. vakaras buvo sunkiausios valandos mano gyvenime. Pora stribų - Vabalas, kito neatimenu, dar paruošu-agensas suvare užkininkus į susi-

susigriebę automatus, pasitraukė. Aš pats susirinkime nebuvalau, rašau tik iš liudininkų pasakoju-mi. 1949 m. spalio 24 d. tévelio žudikai susilaikė atpildo!

Nepraejus savaitėlė po tévelio laidotuvui, vieną spalio vakarą į sodelį atėjo miškiniai pasiaiškin-ti. Buvau susijaudinęs ir nieko ne-norėjau girdėti. Lyg per sapną gir-dejau ilgą pasiaiškinimą, kad jie niekuo dėti, kad Vanagėlis ir Tarzanas yra dezertyravę ir nuėjė nu-sikaltimui keliu, susilaikė atpilda. Nullūdė ištartė, kad tikisi, jog alyju neišduosia, nekeritausia. Atsa-kiavau, kad esu pasirykės nesulau-kyti priessaikos.

1950 m. pavasarį buvau pa-leuktas į karines tarnybos paren-giamuosius pratimus Betygaloje ir Raseiniuose. Balandžio 21 d. atsišveikinai su giminės take-lais į su maišeliu ant pečių išvy-kau į Raseinių karinį komisariata. Atėjo vakaras. Išėjau laukan. Kilo neramios mintys. Gržus vienas pažystamas nuo Betygalos pasa-kė, kad teiravosi apie mane. Pri-guliu ant grindų, kaip ir visi draugai, bet miegas neėmė. Pamaniau, gal ką pačėmė iš ryšininkų, tai gali ir mane išduoti.

Sumigo būsimieji kareiviai. Kai viskas nutilo, savo maišeli pa-sislėpęs po skvernu, išsėlinau lau-kan, pasukdamas link namų. Pa-ėjės keletą kilometrų, "pasiskoli-nau" žirga. Atojės iki Aleknaičių, atsišveikinai su žirgu, palinkėda-mas laimingesai sugrižti namo. Išaujus jau buvau Baublio sody-boje. Klojime, kur dar buvo išau-dū, gerai išsimiegojau. Vakare nuėjau į Palkutę. Pasiėmiau, dėl viesko, nagana. Taip pragyvenau keletą dienų, kol turėjau maisto. Galvoju eiti pas p... bet

išėjo į mišką". Mamyte aiškinosi nieko nežinanti, gal patys kur nu-galabinote. Stribams išėjus, mama ištraukė iš krosnies dar ne vi-sai sudegusias knygas, atnešė man į slėptuvę.

Vienam tūnoti buvo labai nuo-bodu. Susiseikiau su partizanais. Bet eiti pas juos atsisikiau. Sa-kiavau, kad turia kantrybės ir lauk-siu išvadavimo. Savo slėptuvės nepasakiau, taip ir gyvenau mai-kose. Žinoma, vietos mažoka, ga-lėjau tik sėdėti. Bet tai ne didelė bėda. Turėjau su savimi sijona, buvau užsiauginęs ilgus juodus plaukus, turėjau skarelių ir šlepe-tes, tai kartais pernirenges rytais išeidavau pasivalikčiot po aplinkinius miškelius. Žinoma, savo planetėje visada nežidavaus žū-tronus ir nagana. Su partizanais nevengdavau susitikti, tik veng-davau patikstamų kaimiecių. Ru-denį nueidavau į Lygumų pel-kę, į Žalaiją, kur lyg karoliukai, išbarstyti ant samanų, raudonavo spanguolės. Sutikdavau į moterų, kurios rinko ūjas gamtos dovanas, bet jos nekreipė į mane dė-mesio. O ir aš buvau atsargus kaip žvirblis.

Kartą Lenčių miške prieš pat mano akis išdygo dėdė Steponas, tévelio brolis, buvęs Lietuvos sa-vanoris, eiguliavęs nuo pat pirmųjų dienų Nepraklausomoje Lie-tuvos. Negalejome taip papras-tai prasilenkti. Nustebėj paklau-sė: "Ar tai tu?" Sakkė, kad per tévelio metines Paliepių baikytėje pominėjo mane kaip žuvusį, be-to, Krakių miestelyje jis matęs mane turgaviete gulinčių su kiti-si žuvusiai, tiktai nesakes me-mai...

Taip ir leidau dienų dienas sa-vo negyvenamoje saloje. Brolis

Labai reikalinga knyga

VGD

I Lietuvos KGB šefo generolo Eismunto pažadą išsprigdinti AT žadėjus nedaug kas rimtais pakliūdžiai. Deja, tuojo po 1990 03 11 d. prasidėjo sunkiai suvokiamų procesai, kurie rodė, kad KGB šefas žodžiais veluti nesilvaino. Sajūdžio planingas įardymas, sumanai diriguojama "nepraklausomas" spaudos griaunamoji veikla, įskaitant užblokuoti deso-vietinės įstatymą, kai kurių "naujinių sąjūdininkų" persimet-

mas į priešingą stovyklą, profes-ionali organizuota žmello-kampanija priei V. Landsbergi ir G. Vagnorių, mitas apie diktatūros pavoju, sėkmingesnai pradėtos ir užsienio specialistų teigiamai įvertintos ekonominės reformos diskreditavimas paruošė kelią kairiųjų grėimui į valdžią. Kas norite suprasti, kaip visa tai buvo organizuota ir kokios juodosios jėgos tą griaunamąjį darbą atliko, skaičykite komunistų partijos griaunamojo darbo vadovėlių

"Lietuviai nacionalistų kenkėjiliai veikia ir kova su ja" (redaktorius - KGB generolas G. Vaigauskas).

Šią knygą neseinti išleido Lie-tuvos politinių kalinių ir tremti-nių sąjunga. Tlk gaila, kad knygos tirazas mažokas - 5000 egz. Jei šią knygą perskaitys kiekvienas Lie-tuvos gyventojas, neokomunizmas mūsų krašte niekada neturės perspektyvų.

Kazys BLAŽEVIČIUS

IVYKIAI

DRUSKININKAI. Gegužes 4 d. Druskininkų skyriuje įvyko atskaitinis rinkiminis susirinkimas. Atsiskaitė tarybos pirmyninkas A. Juška. Apie savo nuveiktą darbą pasisakė ir tarybos nariai: V. Korotėjus, vadovavęs kultūros skyriui, I. Navarackienė - istorijos grupės vadovė, A. Bernotavičienė - narių karto-tekos vedėja, A. Petkevičienė - židininkė ir revizijos komisija. Žodži tarė į svečiai iš Kauno, Są-

jungos valdybos nariai M. Gražulienė ir J. Skaržinskas.

Išrinkta nauja taryba. Jos pirminkie išrinkta E. Milučionienė.

Skyriuje labai sėkmingesnai dir-ba choras (vadovė A. Laurentienė) ir ansamblis (vad. I. Na-varackienė).

Abu kolektyvai intensyviai rengiasi būsimajai dainų įven-tei.

Aleksandras JUŠKA

1993 m. birželis

TREMTINYS

7

Sese, kur tu es?

Lėgeli

1953 m. gegužės, birželio mėn. Norilsko per sukilimą aš jau dirbau miesto statyboje. Per mane éjo ryšiai su kitomis zonomis. Kartą, perduodant laišką kalinams iš 6 zonos, sargybinio buvau stebetas ir suimtas. Buvo meginta sudaryti man byla, išlaiké tris parus. Smarkiai mušé. Išleido ir liepé kasdien ateiti registruotis į saugumą (kareiviu štabą). Draugai man pataré bégti, bet aš neturéjau dokumentų - tik tremtinio liudijimą. Tada daug padéjo pažistama mergaité, 6-o lagerio politiné kaliné, vardu Stasytė. Jimane broliukų vadino. Pavardę jau užmiršau. Ši mergaité valydavo komendanto būstine. Tada galéjau išvažiuoti pas šeimą, į Igarką.

Siunčiu jos nuotrauką: gal atsiliepsi, brangi sesute Stasytė? Rašyti: Melioratorių 2-40, Tauragė.

Gediminas KATINAS

IVYKIAI

ŠALČININKAI. Gegužės 13 d. Vilnijos draugijos Kauno skyriaus koordinatorės Šalčininkams Aldonas Juškaitės iniciatyva lankémés Šalčininkų specialioje internatinéje mokykloje. Susibūčiulavome, pamokéme vaikus lietuviškų šokių, žaidimų, visi grojome žvangučiais, būgnais, tarškyne.

Mokytojai išsaké savas problemas. Kadangi mūsų dabartiné Vyriausybé nera suformavusi lietuvybés skleidimo politikos pietryčių Lietuvoje, tai dažnai atvyké lenkų emisarai šiam krašte sukursto nelietuviškā dvasią. Ne visiems lietuvių kalbos mokytojams mokamas priesdas, lietuvių kalbos mokytojus inspektuoja nelietuviai, patys nemokantys lietuviškai rašyti. Šalčininkų rajone rinkimus laimėjus Lenkų sajungai, švietimo ir kultūros skyriuje lietuvių jau nebedirba.

Pietryčių Lietuvą reiktų gelbeti, kelti ten lietuvybés dvasią: teikti visokeriopą pagalbą Vilnijos draugijai - transportu, pinigais, kitokia labdara.

Leopoldas KRUŠINSKAS

(Tiesiny. Pradžia Nr.7.)

4. Globos poskyris

Sudiev, tévyné mano brangi,
Sudiev, sudiev, gal amžinai.
Ar dar kada aš čia sugr̄iu.
Tik Tu, Dievuli, težinai.

O kai aš būsiu prie Uralo,
Tenai tévynés ilgesiuos.
Malda karšta prie Visagilio,
Daina lietuviška paguos.

Ten mūsų prakaitas išlietas
Aplaištys Sibiro kraštus.

Zinok, aukoja tai kiekvienas
Už gimbust ir mielius namus.

Kaliné
1946. III. 18.
Marijampolės kalėjimas,
4 kamera
(Iš Aušrelės sasiuvinio)

"Tauro" apygardos štabo struktūra buvo panaši į Lietuvos kariuomenės pulko štabo struktūrą. Buvo numatyti tokie skyriai: rikiuotės, mobilizacijos, žvalgybos ir ūkio. Skyriuose būta poskyrių. Rinktinės štabo struktūra buvo panaši į kariuomenės bataliono štabą. Cia taip pat būta ūkio skyriaus, o tame kelių poskyrių. Apie sanitarijos poskyrį jau buvo rašyta. Vytauto rinktinéje jam vadovo Aušrelė, rinkusi partizanų

dainas ir rašiusi jaudinančius eilėraščius. Ji tai daré atokvėpio valandėlėmis. Partizanai atostogu negaudavo...

"Tauro" apygardos statuto 31 rašoma: "Ūkio skyriaus viršininkas pagal duotus nurodymus rūpinasi medikamentais, ginklavimu, mundiruote, maisto atsargomis ir nukentėjusių kovotojų šeimų, kalinių, tremtinų globa. Be to, jis parengia mobilizacinių planų dėl aprūpinimo mobilizacijos atveju. Vytauto rinktinės štabo

valakių valsčiaus Geistriškių kaimo. Buvo ir talkininkų, jų veiklą koordinavo ūkio skyrius. Piniginė perlaidai ar maisto produktų siuntinys labai padėdavo tremtinui, kaliniui, kartais net ir gyvybę išgelbėdavo. Be to, nelaimėnatekusiems žmonėms svarbu buvo žinoti, kad jais rūpinamas, kad jie neužmiršti. Dažnai, žuvus partizanui ir ištremus ar įkalinus artimuosius, nelikdavo nieko, kas nelaimingaisiais pasirūpintų. Ryšys su tévyné padėdavo iškesti

rb., Uchta;
8. Popierienei Magdelenai - 800 rb., keturių perlaidos, Novaja Lalia, Sverdlovsko sr.;

9. Jarumbavičienei Petronei - 500 rb., dvi perlaidos, Novaja Lalia, Sverdlovsko sr.;

10. Povilaitienei Anastazijai - 750 rb. keturių perlaidos, Novaja Lalia, Sverdlovsko sr.;

11. Rutkauskienei R. - 100 rb., Novaja Lalia, Sverdlovsko sr.;

12. Sniževičiui Juozui - 300 rb., dvi perlaidos, Sverdlovsko

sr.;

13. Venslauskui J. - 50 rb., Sverdlovsko sr.;

14. Misiukevičiui J. - 50 rb. Sverdlovsko sr.;

15. Lastauskaitė Birutei - 400 rb., dvi perlaidos, Sverdlovsko sr.

Šių žmonių likimas nera tirtas. Tikriausiai yra gržusiąjį tévynę. Jie papasakotų daugiau. Už ką, kada, kokiu būdu pateko svetimai kraštan? Rasti du siuntinių kvitai. Vieną siuntė Stenkauskis V.J. Antanui Yliui, vienam iš "Tauro" apygardos iškurejų, į Archangelsko sritį. Kitas siuntinys išsiustas Z.Liaukūtei į Sverdlovsko sritį. Siuntėja - Smolenskaitė iš Šunskų.

Edmundas SIMANAITIS

Iš Sūduvos krašto istorijos

↑ Paminklas Simno kapinėse partizanams, žuvusiems Kalniškės miške ir Paliose per 1945 m. kautynes

↓ Paminklas žuvusiems partizanams Kalniškės mūšio vietoje. Paminklas pašventintas 1991 m. gegužės 18 d.; po trijų dienų vandalų susprogdintas; per savaitę atstatytas ir vėl pašventintas

ūkio skyriuje būta ir Globos poskyrio. Sido sūnaus išsaugotame rinktinės archyve rastas vokas su Vytauto rinktinės ūkio skyriaus globos poskyrio siuntinamujų į Rusiją pinigų bei siuntinių kvitais ir paramą gavusiu kalinių-tremtinų sąrašas.

Aukas rinkdavo aukštėsnius klasinių moksleiviai, mokytojai. Jų agituoti nereikėdavo. Rūpejo kitas - išvengti provokatorių. Labai daug nuveikdavo ryšininkai, palabiniinkai, rėmėjai. O jų būta visur. 1947 metų rudenį Vytauto rinktinės vadu tapo Kazys Grebliskas-Sakalas. Tuo metu ūkio skyriaus viršinkinko pareigas éjo Jonas Valaitis-Viesulas. Ūkio skyriuje darbavosi Vitas Krunkaitis-Herbas, tada turéjės jaunesniojo leitenanto laipsnį. Kilęs iš Keturių

nepriteklius, ir dvasios kančios atrodydavo ne tokios baisos.

Išlikę sąrašas, kam buvo siunčiamos piniginės perlaidos iš Marijampolės 1946-1947 metais:

1. Dženkauskaitė Bronei - 300 rb., Kočovo r. Permės sritis;

2. Cipliauskaitė Onai - 1000 rb., penkios perlaidos, Jusva r. Permės srt.;

3. Vabalaitė Genei - 300 rb., trys perlaidos, Bijskas, (?) Altažus;

4. Vabalienė Paulinai - 550 rb., penkios perlaidos, Soloncevo, Buriatų Mongolija (?);

5. Vabalui Antanui - 550 rb., penkios perlaidos, Girino r. (?);

6. Liaukūtei Zuzanai - 1050 rb., penkios perlaidos, Isovsko r. (?);

7. Jarumbavičiui Vincui - 300

(B.d.)

ILŠKITĖS RAMYBĖJE

Balandžio 30 d. Alytuje po ilgos sunkios ligos mirtę buvęs politinis kalinių.

**Bronius PAULIAUSKAS
(1922-1993).**

Kalčio Vorkutos linas, Mažaičių, Kolybos, Krasnojarsko įsteriunse.

Gegužes 15 d. staiga mirė buvęs partizanas Norilsko gūlago sukilimo dalyvis.

**Stepas AUKSTIKALNIS
(1920-1993).**

Gimė Biržu apskr. Vabalninko valst. Druskininkų k. Antrojo pasaulinio karo metais atsukė karininku iš "komunistinės persėdalės" ir išėjo į partinį kovą su nacių okupacijos.

1947 m. buvo arestuotas ir nuteistas 25 m., o tėvai ištremti į įkutako arčiai.

Norilsko laipiniose S.Aukstikalnui nepadėjo ir draskai ištraukė iš Norilsko kalinių sukilimo. Numalšinus sukilimą, Stepa nuvežę į Vladimiro, vėliau į Semipalatinako keliųjā, o 1957 m. paleido į tremtiją, pastėvus.

Grįžę į Lietuvą, užaugino du sunus ir dvi dukras, buvo aktyvus PKTS narys.

Norilskiečiai ir visi bendražygiai nuoširdžiai užjaudzia veilio arčiuosius.

Grupė norilskiečių

ATSILIEPKITE!

Mokytojo **Eduardo MILIAUS**, 1952-1955 m. kalėjimo Karg Opolio lageryje ir vadovavusio sukilimui, ieško FILSTINSKIJ Isaak Moisejevič, Maskva 117311, Stroitelej g. 7, korp. 2, bt. 50.

Norime jamžinti mokytojo **Stasio SMAILIO** atminima. Prašome atsiliepti jo vaikus **Lluda SMAILYTĘ** ir **Aloyzą (Aliuką)** SMAILI, ištremtus 1941 m. birželio 14 d. iš Biržų raj., Gedžiūnų km. Rašykite Erenai AUKŠTUOLIENĘ, M.J. Yčių 13-1, Biržai, tel. 52630.

Vyr. redaktorė Vanda PODERYTĖ,
lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ,

koresp. Edmundas SIMANAITIS,
techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

Gegužes 23 osios rytą Kaune amžinajam išsiskyrimui atsisveikinome su Lietuvos patriarchu, dimisijos pulkininku, architektu Vytautu LANDSBERGIU-ŽEMKALNIU.

Nuo pat ankstaus rytų i senajį Landsbergių namą (Donelaičio 33) ejo ir į žmones, gedulingai skambėjo šv. Arkangelo Mykolo (gulosis) bažnyčios varpai. Cia buvo už velionį aukojuamos šv. Misios.

Išlydinti karstą į Petrašiūnų kapines, kauniečiai pagarbai susstojo abiejoje Donelaičio gatvės pusėse. Iškilminga laidotuvė, procesija, skambant Lietuvos krašto apsaugos orkestrui ir giesmėmis, nese savo tautos sūnų į amžinojo poilsio vietą.

Vytilutes Landsbergis-Žemkalnis priklausė tai kartai, kuri savo tevynę mokėjo mylėti, kurti ir ginti.

Tebūnė lengva jam téviškės žemė.

Liūdi

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga

Pažintis su Juozu Keliuočiu

Apie "Naujosios Romuvos" redaktorių J.Keliuočių buvau girdėjęs, bet asmeniškai jo nepažinau. 1947 m. pradžioje Pečioros lagerio persiunčiamamojo punkto ligoninėje, darbo terapijos skyriuje, netikėtai atsirado naujas ligonis - Juozas Keliuotis. Netrukus tarp mūsų užsimenzę nuoširdi lagerinė draugystė. Jis buvo nuteistas pagal 58 str. tikтай trejiems metams laisvės atėmimo. Toks trumpas terminas pagal šį politinį striaipsnį retai pasitaikydavo. Netrukus buvau dar labiau nustebės, kai po dvejų metų J.Keliuotis prieš terminą buvo paleistas ir išvyko į Lietuvą.

1948 m. po 8-erių lagerio metų parvykus į Lietuvą į trumpam atvykus į Kauna, netikėtai susitikau J.Keliuočių. Grįžęs iš lagerių, jis buvo prisiglaudės pas kanaušinką Sabaliauską, buvusį Lietuvos kariuomenės vyr. kapellioną. Kartą mums pletaujant teatro valgykloje, J.Keliuotis man pasiūlė dirbtį Žemės ūkio akademijoje ukvedžiu. Kadangi neturėjau telės apligyventi nei Kaune, nei jo apylinkėse, su Briedžiela teko atsi-

sakyti šio pasiūlymo.

1949 m. vasarą J.Keliuočių sutiko Palangoje. Jis buvo geros nuotaikos, pasakojo apie susitikimą su Justu Paleckiu. Buvo patenkintas, kad trims mėnesiams esąs komandiruotas į Palangos rašytojų namus, nes turės užsakyti vertimą iš prancūzų kalbos. Pradėjės flirtuoti su moterimis.

1950 m. Juozas Keliuotis stiga dingo. Kalbėjo, kad jis ištremtas į Sibirą. Praėjo daug metų. Apie 1970 metus sužinojau, kad J.Keliuotis atsirado ir gyvena Vilniuje. Labai norėjau jį pamatyti. Rašytojų sajungoje sužinojau, kad jis dirba vertėju, gyvena Antakalnyje. Aplankau jį. Pokalbis rūšios sunkiai. Pasakojo, kad buves nuteistas 25 m. lagerio, išbuves apie 20 m., netekęs klausos. Atrodė senas, be sveikatos, sužugdytas fizikai ir dvasiškai, sunkiai mane beatpažino. Guodėsi, kad nuolatos yra sekamas, persekiojamas KGB. Gyveno baimėje, skurde, vieno kambario bute.

Krisostomas ŠIMKUS

Prašome palludyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, domėjus gauti rezistencijos dalyvio pažymą: Juozas Daujotis, Elena Alksnienė-Vargonie, veikė Kadviliukio raj.; Paulina Stragiene, veikusi Biržų raj.; Linas Makarskas, veikės Zarasų raj.; Joana Girelavičienė, veikusi Kelmės raj.; Pranas Narbutas, Elena Zilvitiene, Juozas Skrebe, veikė Panevėžio raj.

Atsiliepimus prašome siusti LPKTS tarybai, K. Donelaičio 70b, 3000 Kaunas.

DEKOJAME

- p. Feliksui Kantautui iš Kanados, paaukojusiam 490 USD;
- p. Albinui Giniūnui iš Australijos, paaukojusiam 50 Austr. dol.;
- p. D.A. Stimburiui iš Australijos, paaukojusiam 25 Austr. dol.;
- p. Vladui Vaitkui iš JAV, paaukojusiam 50 USD;
- p. Vytautui Karaliūnui iš Kauno, paaukojusiam 1000 talonų.

Dėkojame Venesuelos lietuviams, parėmusiems Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungą:

Bekeris, S.Cohen, B.Dominguez, A.Dugnas, Dr. Hermanavičius, E.Gutauskienė, Z.Hermanavičienė, Dr.A.Jeloveckas, M.Kvedaras, V.Lesiūnas, A.Lammersdorf, A.Sulcas, A.Paukštytė, Šeputis, J.Tsodikov, paaukojusiemis po 100 USD; V.Dambrava, G.Orentas, paaukojusiemis po 150 USD; B.Deveikis, H.Gavorškas, paaukojusiemis po 250 USD ir A.Echaniz, paaukojusiai 350 USD.

Dėkojame knygos "Grūdai man gyvenimą" autorui Gediminui Abromaitiui iš Šaukėnų knygų leidybėlai paaukota autorinė honorara 38000 tal.

Kaimo seniūnas Jonas Šadauskas

Esu kumečio vaikas, gyvenimą pradėjės Mažeikių apskr., Anapolės dvaro kumetynė ant pluko molio aslos, prie žibalinės spinkulės. Mano tėvas Jonas Šadauskas kaip to dvaro darbininkas 1927 m. gavo 9,49 ha žemės ir plynamą laukę pradėjo naujakurių darbus. Pelkėtoje "pempynėje" susirentės trobelė, ukinius pastatus, per 3 metus iškopė į ūkininkus. 1930 m. vyko rinkimai į savivaldybes. Iš keleto kandidatų mano tėvas buvo išrinktas Židiku valsč., Griežės seniūnijos seniūnu. Juo dirbo iki 1940 m. Kai sovietinė okupacija pakeitė hitlerinė, tėvas vėl seniūnuo. Iš pradžių - patikėjės, kad vėl bus atkurtą Lietuvos nepriklausomybę, o vėliau, suprates, kad vėl esame okupuoti, gelbėjo kaimo žmones nuo gestapo nagų, prievoļų ir darbo tarnybos. Ir sėkmingai - niekas jo seniūnijoje nenukentėjo. Tačiau 1944 m., sovietams gržus, ramiai pagyveno tik keli ménės.

1945 m. vasario mėn., atėjo rusas kariškis ir du ginkluoti "liaudies gynėjai" ir be jokio kaltinimo išsišvarė tėvą. O mama kaip tik rengėsi kepti duoną ... Nepalaikė. Tėvas išejo į nežinią be pinigų ir duonos. Po 2 mén. apylinkės pirminkas perdavė mamai atvirailiukį į Balkirijos. Tėvas praėjo atsiusti nors kiek pinigų ir maisto. Rašė, kad tenka sunkiai dirbti ir mažai valgyti. Mano brolio jam nusiuunte pinigų, bet jie gržė, nes adresato nerado. Ir taip visus metus niekas mums nepranešė, kur tėvas išvežtas, kuo apkaltintas ir kiek nubaustas. Keletą metų nežinojome nei kad mi-

rės, nei kur palaidotas. Tik vėliau iš tų, kurie kartu su juo bado, šalti ir pažeminimus kentė, sužinojome, kad tėtis mirė lageryje.

Prasidėjus Lietuvos atgimimui, kreipiausiu į LTSR prokuratūrą, kad tėvą teisiškai reabilituotų. Klausejau, už ką baustas ir kur palaidotas. Po metų, 1989 m. gruodžio 4 d. iš LTSR KGB gavau atsakymą: "Pranešame, kad LTSR valstybės saugumo komitete, Viðaus reikalų ministerijoje, Baškrijos VRM, taip pat TSR VRM informaciniame centre jokių duomenų apie jūsų tėvo areštą, teisutinė ir tremtinė nėra".

Dar kartą parašiau užklausimą prokuratūrai. Gavau atsakymą, kad Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra nerado archyvuose žinių apie J.Sadausko areštą ir kalinimą. Negalės reabilituoti, nes kartu kalėjusių liudininkų parodymai ir jų pažinotusių kaimynų liudijimai, tokis faktas tvirtinamas įstatymu nenumatytais ir neturių juridinės galios.

Represuotų asmenų teisių atstatymo grupės vyriausasis prokuroras Vidmantas Vaicekauskas, be kita ko, komentuoja: "(...) Tai, kad žmogus kartu sėdėjo lageryje ar kalėjime, dar ne įrodymas, kad su juo sėdėjęs žmogus toks buvo kriminalinis nusikaltėlis".

Gal kartu kalėjusių lageryje ir ne viska galėjo žinoti apie mano tėvą, bet kaimynai, kartu pragyvenę po 20-30 metų, tai tikrai žinojo, ar J.Sadauskas kriminalinis nusikaltėlis, ar buvo išvežtas vien už tai, kad dirbo kaimo seniūnu.

Jonas ŠADAUSKAS

PO TO, KAI RAŠEML

"Tremtinio" Nr. 2(83) klausia apie partizano Zenono Pauliką paskutines gyvenimo dienas. Galėčiau papasakoti tik tai, ką man ne karta pasakojo velione mano žmona Zofija Venckutė-Balčiūnienė-Zibute.

Pasižvalgus teismo komedijai, visus trylikai suimtuji iki nuospindėlio paskelbimo uždarė vienoje patalpoje. Cia jie aptarė bylos eigą, savo elgesį teisme. Zenonas Paulikas, Pranas Trilonas ir Steponas Žičkus jautė, kad bus nuteisti mirties bausme. taip ir buvo.

Kadangi Zenoną Pauliką ir Zofiją Venckutę (lageryje ir vėliau žinomą Danutės vardu) siejo tolimes giminystės ryšiai, tai Z.Paulikas papasakojo jai visas suėmimo aplinkybes. Jis kaltino Fricą Gaubtą-Vytautą, buvusį būrio vadą. Z.Paulikas, P.Trilonas ir

F.Gaublys 1950 m. buvo pakviesi pas Tauragės ligoninės medicinos seserį Švesti sv. Velykių. Cia Z.Paulikas ir P.Trilonas, išgérę kačkoko med. sesers duoto gėrimo, buvo užmigdyti. Pabudo už grotuoto lango. Ten surūstomi rankomis jie buvo apipilti kaltu-vandeniu, rusų spardom, laikomi atskirose patalpose. Tai buvo F.Gaublio ir med. sesers išdavystė. Vėliau F.Gaublys pradėjo išdavinėti ryšininkus. Pasak Z.Venckutės buvo trys didelės bylos, po kelio kūnių kiekvienoje byloje. Jos byloje buvo 13 žmonių.

Netrukus buvo paskelbtas nuosprendis, o 1951 m. gegužės 17 d. visi trys partizanai sužaudyti. Tai buvo paskutinis visų 13 bendrabuilių susitikimas.

Kestutis BALČIŪNAS

SKELBIMAI

Birželio 12 d. Svenčionių katalikų kapinėse bus perlaidojami Lietuvos kariuomenės kario kpt. Adolfo Pilvelio, žuvusio 1941 m. birželio mén., palaikai.

Šv.Mišios Svenčionių bažnyčioje - 10 val.

Birželio 12 d. Adutiškio kapinėse bus atidengiami paminklinė koplytėlė Adutiškio krašto pokario partizanų ir miestelio apylinkėse žuvusiu Lietuvos kariuomenės karių atminimui. Atminimo lentoje bus įrašyti šios pavardės: plk. ltn. Otonas Milaševičius, kpt. Vincas Žaliaduonis, ltn. Alfonsas Griškėnas, ltn. Petras Gavulis, ltn. Kestutis Kazėnas, ltn. Jonas Navikevičius, j. psk. Viktoras Bitaravičius.

Šv. Mišios Adutiškio bažnyčioje - 14 val.

V.STRIUŽAS

UŽJAUCIAME

Nuoširdžiai užjauciaime
p.Povilą Pečiulaitį ir visą šeimą, dėl motino
mirties
Sajungos taryba ir "Tremtinio" redakcija

TREMTINYS

1993m. birželio 2 d. Nr. 11(92). SL 289. Kaina su akciju 8 tal. Mūsų adresas: 3000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530